

JŪS MUMS PATĪKAT

ART IN RUINS

Briselē mēs ieradāmies pirmo reizi. Bijām brīdināti, ka tā esot garlaicīgākā pilsēta Eiropā. Pavaicājām viesnīcas dežurantam, kur atrodas āfrikāņu kvartāls, un mūs nosūtīja uz Ikselu. Iznākot no metro stacijas, uzreiz bija skaidrs, ka esam nokļuvuši īstajā vietā, un drīz vien mēs jau sēdējām arkādē pie kāda maza bāra, veldzēdamies ar aukstu alu, klausīdamies mūsu iemīļoto mūziku un vērodami fotomodeļiem līdzīgus zairiešu diēdienus, kas staigāja šurpu turpu un apstājās, vienīgi lai pozētu kādam fotoattēlam vai smiedamies sarokotos ar draugiem.

Mēs izrevidējām mūzikas veikalu un apstaigājām rajonu. Tad arī mēs atklājām "Mambo". Nākamajā vakarā mēs atklājām Svīdu Svīdu de Briselu spēlētājam mazā garāžas bārā turpat aiz stūra. Kopš tā laika turpmākos sešus gadus braucām uz Briseli, cik bieži vien bija iespējams, - dažkārt pat četras piecas reizes gadā. Ne tikai augu nakti dejot "Mambo" un klausīties Svīda Svīda spēlēšanā, bet arī uz citu zairiešu grupu koncertiem, kuru rīkotāji ceļoja pa Eiropu, taču gandrīz nekad nedabūja vīzas un darba atļaujas, lai uzstātos Lielbritānijā.

Katru koncertu filmēja video, lai pēc grupas triumfālās atgriešanās no Eiropas turnejas rādītu Zairas televīzijā un izplatītu zairiešu kopienām visā pasaulē.

Vienasar mēs bijām "Mambo" kādā sestdienas vakarā. Klubs bija gandrīz tukšs, jo bijām ieradusies par agru. Lai kā centāties, vienmēr gadījās atbraukt priekšlaikus. Lai cik vēl mēs ierastos, visi citi sapulcējās vēl vēlāk. Tā mēs sēdējām un klausījāmies mūziku, uztverdami pretimsēdošo zairiešu nejaušos, sajūsminātos, bet nervozos skatienus, līdz bārā ienāca trīs vīri. Viņi skaļi sarunājās savā starpā, demonstratīvi iekārtojās pašā tukšās deju zāles vidū un visai pasaulei izskatījās pēc policistiem, kas ārpus dežūras nepareizajā vietā un nepareizajā laikā meklē kādas nekārtības.

Mēs vērojām svešinieku kaitinošo uzvedību un pamanījām, ka zairieši mierīgi izliekas viņus nemaz neredzam. Iztālēm saklausījām nicīgas piezīmes par šo nožēlojamo vietu un rasistiskus izteikumus par šī ūķa apmeklētājiem. Pēc brīža svešajiem apnika atrasties uzmanības centrā un viņi aizgāja.

Ap diviem naktī klubs bija tik pārpildīts, ka bija grūti pārvietoties un ļaudis dejoja arī gaitenēs. Mūzika bija ļoti skaļa, gaiss - elektrizēts, un mēs mācījāmies dejot āfrikāņu ritmu pavadībā.

Pēc kāda laika atkal iebraucām Briselē. Otrā pilsētas galā tikko bija atvēries jauns naktsklubs, un mēs nolēmām to izmēģināt. Devāmies turp, cik vēl vien varējām, un itin drīz visi jau lēkāja. Ap trijiem durvis ar troksni atvērās un bārā atkal iebrāzās policija. Iedegās visas lampas, mūzika apklusā, policisti sastājās gar sienām un nobloķēja visas izejas. Šoreiz visiem bija jāpaliek klubā. Mēs pārlaidām skatienus zālei un redzējām kādu satrauktu policistu knibināties ap savu ieroci. Radās iespaids, ka viņi patiešām ir sagatavojušies uz nepatīkšanām.

Kāds maza auguma virsniēks nostājās pie durvīm un pavēlēja: "*Papiers... papiers.*" Cits policists apstaigāja telpu, savākdams dokumentus, kamēr tas pretējā pusē joprojām nervozi bakstīja šaujamo. Kad pienāca mūsu kārtā, mēs parādījām savas pasas, ko viņš steigšus pakampa. Likās - pagāja vesela mūžība, līdz visus papīrus sameta vienā kaudzē uz galda.

WE LIKE YOU

ART IN RUINS

We arrived in Brussels for the first time. We had been warned that it was the most boring city in Europe. We asked at the hotel desk where the African quarter was and were directed to Ixelles. As we emerged from the Metro station it was obvious that we had come to the right place and soon found ourselves sitting outside a small bar in an arcade drinking cold beer listening to our favourite music and watching the Zairian flaneurs walking up and down, looking like fashion models, stopping only to pose for a photo and to greet friends with handshakes and laughter.

We checked out the record shop and wandered around the area. It was then that we discovered Mambo. The next night we discovered Swede Swede de Bruxelles playing in a small garage bar around the corner. From then on, for the next six years, we went back to Brussels as often as possible, sometimes four or five times a year; not only to dance the night away at Mambo and see Swede Swede play, but also for concerts of other bands from Zaire touring Europe and who almost never got visas and work permits to play in Britain.

Each concert was videoed, to be shown later on TeleZaire when each band returned triumphant from a tour of Europe, and to be distributed to Zairian communities all over the world.

One Saturday night in summer we were in Mambo. The club was almost empty, we were too early. No matter how we tried we were always too early; no matter how late we arrived, everyone else seemed to arrive later. As we sat there drinking and listening to the music, catching sight of the occasional, fascinated but nervous, glances of the Zairians sitting opposite us; in walked three men. They talked loudly to each other and placed themselves conspicuously in the middle of the otherwise empty dance floor looking for all the world like off-duty policemen looking for some action in the wrong place at the wrong time.

We watched them as they made a nuisance of themselves and noticed that the Zairians quietly chose not to even see them. Outback we overheard them making derogatory comments about the condition of the place and racist comments about the kind of people who would come to such a dive. After a while they got bored of standing in the limelight, drawing attention to themselves, and so left.

By two o'clock the club was so packed you could hardly move and people were dancing in the corridors. The music was loud, the atmosphere was electric and we were discovering how to dance on the spot to African music.

Some time later we were back in Brussels. A new nightclub had just opened on the other side of the city and we decided to try it out. We got there as late as we could and soon the place was jumping. At around three the doors flew open and once again the police flooded inside. On came all the lights, the music was stopped, the police lined the walls and blocked all the exits. This time everyone was being kept inside the club. We looked across the room and saw a worried looking policeman fingering his gun. It seemed that they were really expecting trouble.

A short police officer stood near the door and gave an order: "*Papiers... papiers.*" Another went

Policistu priekšnieks pagājās uz priekšu, paņēma pirmo pagadījušos personas apliecību un nesteidzīgi izpētīja. Atradis to par pieņemamu, viņš kā prazdams skaļi nolasiņa īpašnieka vārdu, aicinādams viņu parādīties apskatīšanai, lai, ja viss būtu kārtībā, atdotu dokumentu pēc piederības. Kad virsnieks mēģināja izburtot vārdu, ikvienam kļuva skaidrs, ka viņš nekad nav mācījies lingalu (Zairas oficiālo valodu) un visa vingrināšanās šajā mēlē viņam aprobežosies ar šo nakti.

Kad policists jau ķērās pie trešā mēģinājuma, kāds izlaboja viņa izrunu un panācās priekšā, lai smaidīdams savāktu savus papīrus. Taču vīrs savu pienākumu uztvēra ļoti nopietni. Tā turpinājās līdz pat trešajam neizlasāmajam vārdam, tikai nu viņam palīdzēja divas trīs sievietes, iekams vārdu izdevās atpazīt un kāds iznāca priekšā.

Pie trešā vārda virsnieks sāka aptvert savu kļūdu un stostīdamies mēģināja vēlreiz izrunāt uzrakstīto, bet viņam atkal talkā nāca pulciņš sieviešu, kas ķiķinādamas un tērgādāmas dažādi atkārtoja vārdu, līdz kāds tajā atpazīna savējo. Gaisotne šķita pamazām maināmas, jo zairietes nogurdinošo pārbaudījumu pārvērta televīzijas spēlei līdzīgā izklaidē.

Pārējie policisti mulsi blenza uz savu priekšnieku un kļuva arvien nervozāki. Viņi vairs nebija situācijas noteicēji. Mēs paraudzījāmies uz kluba saimnieku, kurš raustīja plecus un likās sakām – ja jau nāksies te palikt augu nakti, derētu arī kāda mūzika. Aiz muguras klusītiem sāka spēlēt – tik klusu, ka cauri sieviešu smiekliem un tērgām gandrīz neko nevarēja saklausīt.

It kā mēģinādams atgūt zaudēto cieņu un teikšanu, virsnieks paņēma mūsu pasas, nosauca vārdus, un mēs tūdaļ visi kā viens devāmies tām pakaj. Taču nākamais vārds bija Īsta sodība, pagāja vismaz desmit minūtes, līdz kāds to atzina par savējo, un šoreiz visapkārt valdīja neslēpta jautrība. Mūzika kļuva mazliet skaļāka, un divas vecākas sievietes braši piecēlās, lai dotos uz deju grīdu un uzsāktu lēnu deju.

Ar nākamo vārdu gāja vēl trakāk, un, kad dokuments beidzot nonāca Īstajās rokās, visi līksmoja un sita plaukstas. Vēl kādi divi trīs cilvēki sāka deju, un mēs nervozi pievienojāmies viņiem uz deju grīdas. Pie nākamā mēģinājuma smiešanās jau kļuva vīzdegunīga, un mēs sākām raizēties par turpinājumu.

Piepeši nokaitinātais virsnieks, sarkans no dusmām, nosvieda rokās turēto apliecību uz galda un pēc tam nikni izmētāja visu kaudzi pa grīdu. Tad viņš pagriezās un metās laukā pa durvīm. Pārējie policisti lēnām sekoja viņam, raudzīdamies, lai neatrastos ar muguru pret mums, līdz visi cits pēc cita bija aizgājuši.

Gaisma turpināja degt tieši tik ilgi, kamēr katrs atrada savus dokumentus. Mūziku tūdaļ uzgrieza pilnā skaļumā, taču tā arvien vēl nespēja pārskanēt līksmo un trokšņaino pūli. Saimnieks uzsauca dzeramo visiem klātesošajiem, un mēs atgriezāmies savās vietās pie bāra letes. Kad bijām apsēdušies, vecais zairietis blakām pašūpoja galvu un, pagriezies uz mūsu pusi, sacīja: "Tas ir Mobutu... viņš ir pagalam."

Pirmajā reizē, kad mēs lkselā redzējām Svīdu Svīdu de Briselu un pēc viņa uzstāšanās slaisījāmies apkārt pa klubu, pie mums pienāca skaņotājs, jauns zairietis, un angļu valodā jautāja, vai mūzika esot patikusi. Noklausījies sajūsmināto atbildi, viņš sacīja – ja jau mums patīkot, vajagot braukt uz Zairu, uz Kinšasu un Matongas novadu. Jo tur, viņš teica, tādu spēlējot caurām dienām un naktīm visās malās.

Tad viņš lepni piemetināja: "Tā jūs aizbrauksiet, atgriezīsieties, pārdosiet visu, kas vien jums pieder, un dosieties atpakaļ, lai dzīvotu laimīgi līdz mūža galam." Mēs viņam ticējām, taču atteicām, ka nekādi nevarām braukt, kamēr vien Mobutu ir pie varas.

Gadu gaitā mums daudzkreiz vaicāja, kad mēs braukšot uz Kinšasu un Matongu. Mūsu atbilde palika nemainīga. Kaut arī gandrīz visus sastaptos zairiešus varētu saukt par politiskajiem (t.i., ekonomiskajiem) bēgļiem, šķita, ka mūsu atrunas neatstāj nekādu iespaidu. Daži sprieda, ka pēc Mobutu būšot vēl sliktāk, citi iebilda: "Bet jūs taču varat brīvi ceļot."

Beigu beigās Mobutu – viens no 20. gadsimta noturīgākajiem diktatoriem un pasaules bagātākajiem cilvēkiem – tika gāzts. Valsts apvērsumu sarīkoja nevis demokrātijas aizstāvju kustība, bet Lorens Kabilis no Zairas austrumiem.

Īsi pēc tam mēs devāmies uz stadionu pie bēdīgi slavenā *Broadwater Farm Estate* Totnemā. Vasarās tur katru svētdienu notiek Londonas zairiešu futbola komandu sacensības. Dažreiz spēlē arī dzīvā mūzika, un sievietes tirgo svaigi ceptas zivis, gaļu un ledusaukstu alu. Vīrieši lepni staigā šurpu turpu, un vienu pēcpusdienu nedēļā Ziemeļlondonu piepilda afrikāņu gars.

Tosvētdien gaisotne bija gavilējoša, un visi likās demokrātijas gaidu pārņēmti. Cilvēki sarokojās ar mums. Daži teica, ka tagad varētu atgriezties savā zemē, citi prātoja, ka varētu doties uz dzimteni biznesa darīšanās, un mēs ieminējāmies, ka tagad varētu braukt uz Kinšasu... un Matongu. Visi smējās. Kāds atsaucās: "Kad jūs ieradīsieties Zairā, visi izturēsies ļoti labi pret jums... un visi jūs pazīs jau kopš lidmašīnas nolaišanās brīža..."

Mēs to uztvērām kā viesmīlības apliecinājumu un sacījām: "Jūs mums neticējāt piecus gadus... Jums vajadzēja veselus piecus gadus, lai mums noticētu."

"Mēs domājām, ka jūs esat Mobutu spiegi..." skanēja atbilde, un apkārtējos pāršalca smieklu vētra.

"Kad jūs iebrauksiet Zairā, ikviens jūs pazīs un labi uzņems, lai kur jūs ietu."

Mēs bijām neizpratnē.

"Jūs esat rādīti Zairas televīzijā tik daudz reižu, tik daudzos koncertos... ka visi jūs pazīst... Zairā jūs esat zvaigznes." NO ANGLŪ VALODAS TULKOJUSI KRISTIĀNA ĀBELE

slowly around the room collecting identity cards one by one, as the policeman opposite looked around nervously and fiddled with the gun. When he got to us we presented him with our passports, which he snatched from us. After what seemed an extraordinarily long time all the papers were thrown together in a large pile on a table.

The officer in charge then stepped forward and picked up an I-D card at random and slowly looked it over. When he was satisfied with it he read out the name as best he could, for the owner to step forward to be identified, and if all was in order, to have the document returned to them. As he attempted to read out the name it became clear to everyone that he had not had any lessons in Lingala (the official language of Zaire) and that the whole exercise was going to take the rest of the night.

He was trying for the third time to pronounce the name when someone spoke up and corrected his pronunciation and then stepped forward to collect their papers with a smile. The officer however was taking his duty very seriously. So onto the next unpronounceable name, the same thing, only this time two or three women tried to help the officer out, until the name was recognized and someone stepped forward.

By the third name, the officer began to realise his mistake, and stuttering, tried again to pronounce the name, only to be helped out again now by a group of women, who began giggling and talking as they repeated the name in various ways until someone recognised the sound of their own name. The atmosphere slowly seemed to change, as the Zairian women gradually turned the whole tedious exercise into a version of a television game show.

The rest of the police began to look at the officer bewildered and got even more nervous. They were losing control of the situation. We looked at the owner of the club who shrugged and seemed to say that if we were going to be here all night we may as well have some music. The music was then turned on very low behind us and could hardly be heard above the women's debate and giggling.

Perhaps in an attempt to restore some authority and recover his dignity the officer picked up our passports, read out our names and we straightaway stepped forward one at a time to collect them. However, the next name was a disaster and took a good ten minutes for anyone to claim it and this time there was open laughter all around. The music grew slightly louder and two older women bravely got up, went to the dance floor, and started to dance slowly.

It was even worse with the next name and everyone cheered and applauded when the I-D was finally returned to its owner. Two or three more people began to dance and we nervously joined them on the dance floor. At the next attempt the laughter was becoming contemptuous and we began to get worried about what might happen next. Suddenly the officer, red in face with anger and embarrassment, threw down the I-D card he was holding onto the table and then scattered them all across the floor in anger. He turned and stormed out of the front door. The rest of the policemen retreated from the club slowly, not turning their backs on us, until one by one they were gone.

The lights were left on just long enough for everyone to collect their papers. The music was immediately turned up loud but still could not be heard above the laughter and merriment. The owner offered everyone in the place a free drink and we returned to our stools by the bar. As we sat down the old Zairian next to us shook his head and turning towards us said: "C'est Mobutu... il est fini."

The very first time we saw Swede Swede de Bruxelles in Ixelles we were hanging around the club after they had finished performing when the soundman, a young Zairian, came over to us and asked us in English if we liked the music. Following our enthusiastic response he told us that if we liked this music we must go to Zaire, to Kinshasa and to the Matonge district. Here he told us there is music everyday and every night everywhere.

He then said with pride: "You will go there, come back home and sell everything and then go back there to live, happy for the rest of your life." We believed him, but replied that we could never go while Mobutu was still in power.

We were asked many times over the years when we were going to Kinshasa and to Matonge. We always gave the same answer. Although most Zairians we met could be described as political (that is economic) refugees, our reason for not going to Zaire never seemed to make any sense to them. Some replied that it would be worse after Mobutu, others said: "But you are free to travel."

Finally Mobutu, one of the longest surviving dictators of the twentieth century and one of the world's richest men, was overthrown; not by the pro-Democracy movement but by a coup led by Laurence Kabili from the east of the country.

Shortly after this we went to the playing fields adjacent to the "notorious" Broadwater Farm Estate in Tottenham. It is here where every Sunday throughout the summer that London-Zairian football teams play against each other. Sometimes there is live music with women selling freshly barbecued fish and meat, and ice-cold beer. The men parade up and down and for one afternoon a week an African ambience fills the air of North London.

This Sunday the atmosphere was jubilant and everyone seemed full of anticipation for the arrival of democracy. People shook hands with us; some said that now they could return to their country to live, others said that now they could visit the country to do business, and we said that now we could go to Kinshasa... and to Matonge. Everyone laughed.

Someone replied: "When you go to Zaire you will be treated well by everybody... from the minute you arrive at the airport everyone will know you..."

We took this to be an expression of hospitality and replied: "You didn't trust us for five years... it took you five years to trust us."

"We thought you were Mobutu's spies..." was the reply, as everyone burst into laughter.

"When you arrive in Zaire, everyone will recognise you and treat you well... everywhere you go."

We were confused.

"You have been on TeleZaire so many times, so many concerts... everyone knows you... you are stars in Zaire."